

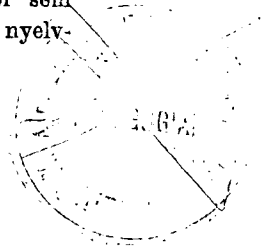
amelyekhez negyediknek járul a vegyes típus. Mindezekben sok új van, valamint a nem érintett fejezetekben is.

Nem hagyható figyelmen kívül, amidőn Nagy László munkájáról szólunk, az a kedvező fogadtatás, melyben a német tudományos körökben részesült. Bizonyos, hogy Nagy Lászlónak a német átdolgozás jól megérdemelt elismerést hozott, melyből javarésze van a fordítónak, Szidon K. J. tanárnak, aki derék munkát végzett. Kár, hogy a nyelv helyenkint kissé nehézkes.

Gyulai Aladár.

A két legrégebb magyar nyelvű nyomtatvány. I. Hegendorf-Sylvester, Rudimenta grammatices Donati, Cracoviæ 1527. II. Heyden-Sylvester, Puerilium colloquiorum formulae, Cracoviæ 1527. Adalék Sylvester János működéséhez. Semsey Andor adományából hasonlóan közlést tesz s bevezetéssel kíséri Melich János. Budapest, 1912. Ára 4 kor.

Néhány hónappal ezelőtt ily címmel becses mű jelent meg a Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadásában, Semsey Andor anyagi támogatásával. Egy 16. századi kis latin gramatika német, lengyel és magyar értelmezésekkel és latin gyermeki beszélgetések hasonlóan, olyan három nyelvű megvilágítással. Az első Hegendorfnak Donatus középkori gramatika-író kisebb művéből készített kivonata, gyermekek számára 1527-ből, a másik Heyden Sebald Gyermeki beszélgetéseinek 1527. évi kiadása. Mindkettő Krakkóban, Vietor Jeromosnál jelent meg a nevezett évben, tehát épen a mohácsi vész után következő esztendőben, magyarul Sylvester János értelmezésével. Ezt a gramatika végén levő distichonos ajánlás (Joannes Sylvestris — ekkor így írja nevét — Pannonius studiosæ iuuentuti, 62. l.) s a Pater noster és Ave Maria magyar izó nyelvjárású fordítása, a beszélgetéseknél pedig a nyelven kívül a végén szintén egy vers: Ioannis Sylvestris Pannonij ad Michaellem Gezthi puerum... jó reményű Gezti Mihály gyermekhez való dekastichon (76. l.) bizonyít. Mindkét mű a danzigi városi könyvtár egy kolligátumából került elő (vö. Bevezetés) s úgy ismertette Melich a Magyar Könyvszemle 1912., 2. és az Irodalomtörténet c. folyóirat 1912. júniusi füzetében, s tette közzé hasonlóan, bevezetéssel kísérve a följrt címmel. A két mű az Erazmus ismeretelméleti és pedagógiai elveinek megfelelő rövid és világos kézikönyv, megfelelő példákkal s érdekes begyakorlással (vö. pl. a tízparancsolatot hexameterben s Horatius pár odájából is részletet 45—46. l.). Tisztán a gyermekek oktatását és nevelését tartja szem előtt (vö. pueris prodesse studemus Rudimenta: ad lectorem és a Beszélgetések mottóját: Consultum pueris volumus...) s ilyen szempontból sem jelentéktelenek. Érdekesekek e kis művek a nyelvtani műszók, nyelv-

tanítás módszere és a magyar nyelvtörténet szempontjából is; de különösen becsesek mint legrégebb magyar nyelvű nyomtatványok. 30 évvel ezelőtt még csak a Komjáthy-féle Szent Pál leveleit ismertük első magyar nyomtatványnak (vö. Sziládi Áron kiad. 1883). Majd azután 1893-ig a Heyden Sebald-féle Gyermeki Beszélgetések 1531. évi kiadását; s íme most ennek már egy 1527-ik évi régebbi kiadását s egy kis grammatikát is ismerünk s mindkettőt Sylvestertől, a jeles magyar erasmista tudóstól, a későbbi reformátortól, kinek nagyobb nyelvтанát (1539) és Újszövetség fordítását eddig is ismertük. E művek érdekesekek a pedagógia történetének szempontjából is s talán nem túlzunk, ha Sinayt, a 18. századi jeles debreceni tudóst idézzük, ki azt mondja már Komjáthy művével kapcsolatban, hogy «az egész magyar nemzetnek szentnek kellene tartania és megünnepelesnie... Hyeronimus Vietor * emlékéit, aki azután reformátoraink más könyveit is... kinyomatta.» (A magyar- és erdélyorsz. reformáció tört. 1564-ig, 72—85. Debreczen, 1911.) A gondos kiadást, melyhez pontos szövegmutató is van mellékelve, Sági István derék munkája, csak egy sajtóhiba tarkítja a belső címlapon: működéséhez, e helyett: működéséhez.

Erdélyi Lajos.

E. Dennert: Der Unterricht in der Biologie. Ein Ratgeber für Biologie an höheren und niederen Schulen. (Ratgeber für deutsche Lehrer und Erzieher. Hgg. von R. Hemprich. 1. Reihe. Band IX. Teil I.) Langensalza 1912, 8° 166 l. Julius Beltz, 2·80 Mark.

A biológiai irány mindig nagyobb teret nyer tanításunkban. Junge, Baade, Schmeil az előharcosai a biológiának és külföldön már majdnem mindenütt tanítják a felsőbb osztályokban is. Az élet szempontjából ezt helyeselhetjük, mert a biológia valóban az élet tanítása. A régi rendszer a természetrajzi tárgyak tanításában a főgondot a leírásra fordította; a természetrajzi egyedeket nem egymással való közösségükben mutatta be növendékeinek, hanem egyedül önmagukban, a tartózkodási helytől és a környezettől függetlenül. Ma különös figyelmet fordítunk az életjelenségekre, megkeressük a test alakja és az életnyilvánulások között lévő okozati viszonyt, kutatjuk a természet háztartásában betöltött szerepét, megvizsgáljuk, milyen viszony van közte és az ember között stb.

A biológia tanításának legnagyobb fontosságot Németországban tulajdonítanak, ahol ezen épül fel a természetrajzi tanítás. Egymásután jelennek meg a biológiát tárgyaló munkák, ifjúság, nagyközönség részére egyaránt. Szerzőnk munkáját pedagógiai szempontból írta és hat részre osztotta. Az első részben a biológiai oktatás jelentő-

* Ott tévesen *Victor Vietor* helyett.